

**“ÂŞIK PAŞA VE ANADOLU’DA TÜRK YAZI DİLİNİN OLUŞUMU SEMPOZYUMU” 1-2
KASIM 2013 TARİHLERİNDE KIRŞEHİR’DE DÜZENLENDİ**

Osman KABADAYI*

Ahi Evran Üniversitesi, Türk Dil Kurumu, Kırşehir Valiliği, Kırşehir Belediyesi ve Kırşehir Şair ve Yazarlar Derneğinin ortaklaşa düzenlediği bilgi şöleni 1-2 Kasım 2013 tarihlerinde Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Ahi Evran Konferans Salonu’nda peş peşe oturumlar hâlinde gerçekleştirildi.

Sempozyumun açılışına Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Prof. Dr. Mustafa İSEN, Kırşehir Valisi Özdemir ÇAKACAK, Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Mustafa Sinan KAÇALIN, Atatürk Kültür Merkezi Başkanı Prof. Dr. Turan KARATAŞ, Ahi Evran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kudret SAYLAM, Kırşehir Belediye Başkanı Yaşar BAHÇECİ, Kırşehir Milletvekili Abdullah ÇALIŞKAN, öğretim elemanları ve öğrenciler katıldı.

Sempozyumun açılış konuşmasını Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL yaptı. Açılış konuşmasının ardından protokol konuşmaları yapıldı ve sempozyumun açılış bildirisini Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN sundu. ERCİLASUN konuşmasında, Anadolu’da Türkçenin ilk büyük eserlerinin başta Kırşehir olmak üzere Orta Anadolu coğrafyasında verilmiş olduğuna vurgu yaptı.

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL Sempozyumun açılış konuşmasını yaparken

* Okt., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Türk Dili Bölümü, osmankabadayi@hotmail.com

Öğle arasının ardından Prof. Dr. Kemal YAVUZ'un oturum başkanlığını yaptığı ilk oturuma geçildi. Bu oturumda ilk konuşmayı Prof. Dr. Mehmet ÖLMEZ “*Velâyetnâme-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî'ye Göre Kapadokya'da Yer Adları*” başlıklı sunumuyla gerçekleştirdi. ÖLMEZ, konuşmasında Türkolojinin yer adları konusunda kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyduğunu dile getirdi. Ardından Doç. Dr. Mustafa SARI, “*Garib-nâme'de et-, eyle- ve kıl- Yardımcı Fiilleri Üzerine*” başlıklı bir konuşma yaptı. Bu oturumun son bildirisini Prof. Dr. Cihan OKUYUCU “*Garib-nâme'de Felsefî Malzemeye Genel Bir Bakış*” başlıklı bildiriyle sundu.

Sempozyumun ikinci oturumu Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN'in başkanlığında gerçekleştirildi. Bu oturumda Doç. Dr. Aziz MERHAN “*Gülşehrî'nin Türkçesi*” başlıklı bildirisinde Sultan Veled'in bazı Farsça şiirlerinde ara ara Türkçe beyitler söylediğini, bu beyitlerin toplamda 367 adet olduğunu, bunların Anadolu'da kaleme alınan ilk Türkçe eser denemelerinden olduğunu fakat Anadolu'da ilk Türkçe eserlerin beylikler döneminde verildiğini dile getirdi ve Gülşehrî'nin *Mantku't-Tayr* adlı eserinden hareketle şairin bazı dil hususiyetleri üzerinde durdu. Araştırmacı, eserin dilinin genel olarak Eski Oğuz Türkçesi özelliklerini taşımakla birlikte çok zengin bir söz varlığına da sahip olduğuna dikkati çekti. Bu oturumdaki diğer konuşmacı ise Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH idi. ARGUNŞAH, “*Garib-nâme'de Kültürel Öğeler*” başlıklı bildirisinde Âşık Paşa'nın yazmış olduğu *Garib-nâme* adlı eserde Türk kültürüne ait unsurlara temas etti. Oturumdaki bir diğer konuşmacı Yrd. Doç. Dr. Mahmut SARIKAYA ise “*Garib-nâme'de Yansıyan Dil Bilinci ve Bunun Uygulaması*” başlıklı bildirisini sundu.

Sempozyumun üçüncü ve cumartesi günü son oturumuna Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH başkanlık etti. Oturumdaki ilk konuşma Doç. Dr. Nadir İLHAN tarafından “*Garib-nâme'deki Arkaik Kelimelere Dair*” başlıklı bildiriyle gerçekleştirildi. İLHAN, bildirisinde geçen kelimelerin bugün bize arkaikmiş gibi görünen fakat o dönemde kullanımda olan kelimeler olduğunu vurguladıktan sonra “arkaik” teriminin tanımını yaparak dilde arkaik kelimelerin ortaya çıkışını dilin değişen bir varlık olmasına ve dilde lehçeleşmelerin oluşmasına bağladı. Araştırmacı, *Garib-nâme'de* toplamda 168 arkaik kelime tespit ettiğini ve bunların 69'unun fiil, 99'unun isim olduğunu söyledi. Bu oturumdaki diğer konuşmacı Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL idi. KÖKSAL, “*Âşık Paşa'nın Semâ' Risalesi Örneğinde Yazma Eserlerde Nüsha Farklarının Önem ve Değeri*” başlıklı bir sunum yaptı. Araştırmacı, *Garib-nâme'nin* sonunda yer alan *Semâ' Risalesi*'ni tanıtan ilk kişinin Agâh Sırrı LEVENT olduğunu söyledikten sonra, Agâh Sırrı LEVENT'in eserin dil hususiyetlerinden hareketle bu risalenin Âşık Paşa'ya ait olamayacağını düşündüğünü ifade etti. *Semâ' Risalesi*'nin bilinen üç nüshasının bulunduğunu,

bu nüshaların aralarında aşağı yukarı yüzer yıl olduğunu, eserin en eski nüshasının Milli Kütüphanede 320 numarayla kayıtlı olduğunu; fakat bu nüshanın Âşık Paşa adıyla değil de ketebe kaydındaki müstensih adıyla kayıtlı olduğunu ve bu durumun düzeltilmesi gerektiğini dile getirdi. Daha sonra eserin ilk tanıtımını yapan Agâh Sırrı LEVENT'in en geç tarihli Süleymaniye Kütüphanesindeki nüshayı görmüş olduğunu, bu nüshanın da 18. yüzyıla ait olduğunu ve dolayısıyla dil özelliklerinin de daha farklı olduğunu belirttikten sonra, ilmî çalışmalarda bir eserin kaç nüshası varsa hepsini görmek gerektiğini ve yazarın yaşadığı döneme en yakın, en eski nüshayı baz almak gerektiğini vurguladı. Araştırmacı, bildirisinde Âşık Paşa'ya ait *Semâ' Risalesi*'nin üç nüshasını da karşılaştırarak eserde geçen kelime ve ek farklılıklarına dikkat çekti. Oturumdaki son konuşmacı Prof. Dr. Hatice ŞAHİN ise "*Garib-nâme'de Tasvirî Fiiller*" başlıklı bir bildiri sundu. Şahin, bildirisinde söz konusu eserde yeterlilik fiilinin olumlu şeklinin hiç geçmediğine sadece olumsuz şeklinin var olduğuna vurgu yaptıktan sonra *Garib-nâme*'de en çok kullanılan tasvirî fiillerin "u-" ve "tur-" fiilleri olduğunu ifade etti. Sempozyumun bu oturumunun müzakere kısmında "arkaik" terimi tartışıldı ve bu terimin yeniden ele alınarak terimin anlamının *TDK Türkçe Sözlük*'te de değiştirilmesi gerekliliği hususunda fikir birliğine varıldı.

Pazar gününün ilk, sempozyumun ise dördüncü oturumu Prof. Dr. Mustafa İSEN'in başkanlığında yapıldı. Oturumun ilk konuşmasını Prof. Dr. Leylâ KARAHAN "*Oğuzcanın Anadolu'da Yazı Dili Olmasına Dair Düşünceler*" başlıklı bildiriyle yaptı. Leylâ KARAHAN, Anadolu'da yazılan ilk eserlerde yazı dili henüz kuruluş aşamasında olduğundan ağız özelliklerinin bol miktarda bulunduğu dikkati çekip Anadolu'da oluşmaya başlayan yazı diline hangi ağzın kaynaklık ettiği sorusuna cevap aradı. Yazı diline kaynaklık eden Oğuz ağzında ünlü yuvarlaklaşmalarının yaygın olduğunu, bu durumun Harezmi Türkçesinde de görüldüğünü, belki de Anadolu'da yazı diline kaynaklık eden Oğuz ağzıyla, Harezmi Türkçesinin yazı diline kaynaklık eden Oğuz ağzının aynı olabileceğine işaret ettikten sonra, Konya ve Kırşehir'in Anadolu'da Türk yazı dilinin oluşumunda etkisinin büyük olduğunu söyledi. Leylâ KARAHAN'ın ardından söz alan Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, "*Eski Anadolu Türkçesinin Yaşayan Türkiye Türkçesi Ağzlarındaki İzleri*" başlığını taşıyan bildiriyle Anadolu'da Türk yazı dilini oluşturan ağız konusuna farklı bir bakış açısı getirdi. Gürer GÜLSEVİN, karışık dilli eserlerin hariç tutulduğu bildirisinde yazı dillerinin bir prestij ağzına dayandığını ve Eski Anadolu Türkçesinin Anadolu'da teşekkül etmediğini, Eski Anadolu Türkçesini oluşturan prestij ağzının Horosan ve Harezmi'de teşekkül ettiğini, Oğuzların oradan bu prestij ağzını Anadolu'ya getirdiklerini, İstanbul'un fethinden sonra da Horosan ve Harezmi'den getirilen bu prestij ağzının yerini Osmanlı Türkçesi prestij ağzına bıraktığını söyledi. Bu düşüncesine dayanak olarak da Eski Anadolu Türkçesinde olmazsa olmaz bazı

özelliklerin günümüzde Anadolu dışında da hâlen var olduğunu örneklerle gösterdi. Örneğin, Eski Anadolu Türkçesinde bol sayıda bulunan *iñen* (çok, pek) kelimesinin günümüzde Türkiye Türkçesinde bulunmadığını ama Türkmen Türkçesinde bulunduğunu söyledi. Gürer Gülsevin'e koştur düşünceler içeren "*Türkçenin Anadolu'da Yazı Dili Olarak Gelişmesi*" başlıklı bildirisini sunan Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN da Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce Türkçenin Horosan'da şekillenmiş olduğunu ve Türk yazı dillerinin birbirinin devamı niteliğinde olduğunu, Eski Anadolu Türkçesinin de bir önceki Harezmi yazı dilinin devamı niteliğinde olduğunu belirtti. Daha sonra Prof. Dr. Mustafa KOÇ "*Harezmi Türkçesinden Eski Anadolu Türkçesine Geçiş ve Anadolu'da Yazılan İlk Türkçe Eser Meselesi*" başlıklı bir bildiri sundu. Ardından Prof. Dr. Nurettin DEMİR "*Dilde Çeşitlenme ve Eski Anadolu Türkçesi*" başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Sunumuna bir gün önce vefat eden Prof. Dr. Cem DİLÇİN'i rahmetle anarak başlayan DEMİR, dilde çeşitlenmenin dil bilgisi, normatif bilgi ve davranış bilgisinin bir araya gelmesiyle oluştuğunu belirttikten sonra dilde çeşitlenmenin türleri üzerinde durarak dilde çeşitlenmeyi Eski Anadolu Türkçesiyle ilişkilendirdi. Bu oturumdaki son konuşmayı ise Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN yaptı. ERCİLASUN konuşmasında, bu oturumda bildiri sunan Gürer GÜLSEVİN ve Mustafa ÖZKAN'ın düşüncelerine katılmadığını ifade etti ve eldeki somut verilerden hareketle Oğuz Türkçesinin Anadolu'da oluşmuş bir yazı dili olduğunu söyledi.

Sempozyumun dördüncü oturumundan bir görüntü

Sempozyumun beşinci oturumu ise Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN'ın başkanlığında gerçekleştirildi. Bu oturumda ilk sunumu Prof. Dr. Ali AKAR, "*Bir Kuruluş Devri Metni Olarak Garib-nâme*" başlıklı bildiriyle yaptı. AKAR, çalışmasında *Garib-nâme*'nin dil ve üslup özellikleri bakımından kuruluş devri metni olduğunu ve bildirisinde söz konusu eserin yazım, fonetik, morfolojik ve leksik düzeyde incelendiğini ifade etti. AKAR, *Garib-nâme*'nin Anadolu

Oğuzcası karakteri taşımakta olduğunu ve bu türden metinlerin Hazar ötesi Türk ağızları ve yazı dilleriyle karşılaştırılarak çalışılmasının gerekli olduğunu vurguladı. Bu oturumda Prof. Dr. Adem CEYHAN “*Hazret-i Ali Cenknâmelerinin Tesirleri ve Yeniden Yazımıyla İlgili Düşünceler*”, Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK da “*Garib-nâme’de Nazım Dilini Oluşturma Yolları*” başlıklı bildirimlerini sundular. Bu oturumun müzakere kısmından sonra Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL, sempozyum salonundaki dinleyici ve katılımcılara ağ ortamındaki “Başlangıçtan 20. Yüzyıla Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü” biyografi sitesinin tanıtımını yaptı.

Sempozyumun altıncı oturumu Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN’in başkanlığında yapıldı. Prof. Dr. Ahmet KARTAL, “*Garib-nâme ile Mantıku’t-Tayr Mukayesesi*” başlıklı bildirisinde mesnevi nazım şekliyle Kırşehir’de kaleme alınan iki eseri karşılaştırdı. Araştırmacı, İslam öncesinde Türklerde, bilhassa Uygurlarda, şuur altında mesnevi tarzı şiir söyleme geleneğinin bulunduğu da dikkat çekti. “*Âşık Paşa’nın Edebî Kişiliği*” başlıklı bildiriyle bir sunum yapan Prof. Dr. Orhan Kemal TAVUKÇU da Âşık Paşa’nın şiirinde eski Türk şiirinin etkilerinin bulunduğunu ifade ederek bir önceki araştırmacının düşüncelerini destekledi. Ayrıca Âşık Paşa’nın *Garib-nâme* adlı eserini Mevlâna’nın Mesnevi’sine bir alternatif olarak hazırlamış olabileceğini dile getirdi. Bu oturumda Doç. Dr. Beyhan KESİK “*Âşık Paşa’nın Garib-nâme’sinde Bazı Söyleyiş Özellikleri*”, Prof. Dr. Ömür CEYLAN da “*Anadolu Sûfisini Tanıma Kılavuzu I: Garib-nâme’yi Bir Sûfi Portresi Olarak Okumak*” başlıklı bildirimlerini sundular.

Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN’un oturum başkanlığını yaptığı yedinci oturumda ilk bildiri, Doç. Dr. Mehmet Mahur TULUM tarafından “*Sivrihisar’da Nasreddin Hoca ve Ailesine Dair Yeni Bulgular Işığında Eski Anadolu’da Ad Koyma Geleneği*” başlığıyla sunuldu. TULUM, mezar taşlarındaki bilgilere göre Nasreddin Hoca’nın asıl adının Nusrat, kızının asıl adının da bilinenin aksine Fatma değil, Hatun olduğunu söyledi. Prof. Dr. Kemal YAVUZ ise “*Âşık Paşa Ailesi ve Garib-nâme’nin Yapısı*” başlığını taşıyan bildirisinde Türk tarihinde kültür ailelerinin Bilge Kağan ve Yolluğ Tigin ile başlayıp Anadolu’ya kadar uzandığını, Âşık Paşa sülâlesinin de Türk tarihine önemli hizmetleri olan bir kültür ailesi olduğunu vurguladı. Oturumdaki diğer konuşmacı Prof. Dr. A. Deniz ABİK de “*Garib-nâme’nin Söz Varlığından Birkaç Kelime Üzerine*” başlıklı bildirisini okudu.

Sempozyumun sekizinci ve bildiri sunulan son oturumuna Prof. Dr. Leylâ KARAHAN başkanlık etti. Prof. Dr. Bilal YÜCEL, “*Garib-nâme’nin İmlâsı Üzerine*” başlıklı bildirisinde eserin Süleymaniye nüshasının imlâsı üzerinde çalıştığını, “kef” sesini gösteren transkripsiyon işaretlerinin yeterli olmadığını ve kendisinin bir transkripsiyon işareti teklif ettiğini söyledi. *Garib-nâme’nin* söz konusu nüshasının Kıpçak Türkçesine ait izler, eski imlâya bağlı izler,

Azerice ve Türkmençeye ait benzerlikler taşıdığını dile getirerek bu nüshanın Memlûk Kıpçakçasını kullanan bir müstensih tarafından kopya edilmiş olabileceği düşüncesini ortaya attı. Daha sonra Prof. Dr. Fikret TURAN “*Erken Dönem Türk Tasavvuf Şiirinde Dervişane Üslûp ve Nazım Dili Tercihleri*” başlıklı bildirisini okudu. Oturumdaki son bildiri ise Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN tarafından sunuldu. “*Dilci Kimliğiyle Âşık Paşa*” başlığını taşıyan bildirisinde GÜNŞEN, Âşık Paşa ile ilgili 3 Kasım 1935, 7-9 Haziran 2001, 24-26 Mayıs 2007 ve 1-2 Kasım 2013 tarihlerinde dört adet etkinlik yapıldığını belirterek söze başladı. GÜNŞEN, bildirisinde Âşık Paşa’nın iyi bir eğitim almış, çok sayıda dil bilen Türkçeci bir aydın ve dil bilimci bir bilge olduğuna vurgu yaptı. Âşık Paşa’nın bilinçli ve şuurlu bir Türkçeci olduğuna değinerek onun kendi döneminde Türk diline ilgisizlikten nasıl şikâyetçi olduğunu Âşık Paşa’nın beyitleriyle dile getirdi.

Sempozyumda çeşitli nedenlerle bildiri sunamayan bilim adamları da vardı. Prof. Dr. Mertol TULUM, Prof. Dr. Zeki KAYMAZ ve Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ mazeretleri sebebiyle programa katılamazlarken, Prof. Dr. Günay KUT ve Doç Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ, Kırşehir’e geldikleri hâlde program esnasındaki rahatsızlıkları dolayısıyla bildirimlerini fiilen sunamadılar.

Sunum gerçekleştiremeyen araştırmacılar ve bildiri başlıkları şunlardı: Prof. Dr. Zeki KAYMAZ “*Garib-nâme’nin Kaynakları*”, Prof. Dr. Mertol TULUM “*Menâkıbu’l-Kudsiyye’ye Göre Babailik ve Sonrası*”, Doç. Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ “*Garib-nâme’ye Göre Helalliği Alınması Gereken Dördüncü Şahıs Üzerine*”, Prof. Dr. Günay KUT “*Âşık Paşa’nın İnsan Ömrü Üzerine Düşünceleri ve Yorumları (3, 4 ve 7. Bâblarda)*”, Prof. Dr. Bilgehan Atsız GÖKDAĞ “*Eski Oğuz Türkçesinde ‘Bile’ Kelimesinin Kullanımı*”.

Sempozyumun değerlendirme oturumuna ise Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN, Prof. Dr. Leylâ KARAHAN, Prof. Dr. Kemal YAVUZ, Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN ve Prof. Dr. Ömür CEYLAN konuşmacı olarak katıldılar.

Sempozyumun değerlendirme oturumundan bir görüntü

Tek salonda, bir tema üzerinde gerçekleştirilen bu bilgi şöleni, dinleyicilerine ve katılımcılarına oldukça güzel bir bilim ziyafeti yaşattı. Bilgi şöleni, Kırşehir ve çevresine düzenlenen gezi ile son buldu.

Sempozyum katılımcılarının toplu fotoğrafı